

Magyar tanszék a római egyetemen

A magyar-olasz kulturális kapcsolatok tíz évszázados történetében komoly törést jelentett az első világháború, amikor a két „testvérnemzet” egymás ellen harcolt az isonzói, doberdói fronton. Igaz, a véres harcok sem tudták felejtetni a korábbi századok során kialakult baráti érzelmeket, erről tanúskodik az olaszországi hadifogolytáborokat megjárt magyar és a magyarországi táborokból visszatért olasz katonák emlékezete, a katonai temetők máig tartó kölcsönös tisztelete. Hasonlóképp igen tanulságos Guido Romanelli ezredes, a budapesti olasz katonai misszió vezetőjének tevékenysége, melyet 1919. évi magyarországi küldetése során fejtett ki, valamint visszaemlékezése, melyet a múlt év végén jelentetett meg az olasz fegyveres erők vezérkarának kiadásában Antonello Biagini professzor. Magyarországon a háborút követően igen hamar megkezdődött a magyar-olasz barátság korábbi hagyományainak felelevenítése, melyre először az 1921. évi Dante-centenárium nyújtott alkalmat. Ennek előkészítésére alakult meg Berzeviczy Albert akadémiai elnök vezetésével a Corvin Mátyás Társaság, mely 1921-től olasz nyelvű folyóiratot jelentett meg *Corvina* címmel. A lapot Gerevich Tibor professzor szerkesztette hajdani fiumei olasz és magyar tanárok – Zambra Alajos, Fest Aladár, Körösi Sándor és mások – aktív közreműködésével. 1924-ben kezdhetett el újra munkáját a háború alatt bezárásra kényszerült Római Magyar Történeti Intézet, melyet Fraknoi Vilmos alapított a római magyar történetre vonatkozó levéltári kutatások biztosítására 1895-ben. Az intézet mellett 1902-ben művészház is alakult. A magyar-olasz kapcsolatokban az igazi minőségi változást a húszas évek politikai közeledése hozta meg, amikor egyrészt a békeegyezmények által szintén diszkriminált Olaszország szövetségeseket keresett Közép-Európában, másrészt a magyar politika ismét Olaszországban vélte megtalálni azt a partnert, mely segíthet a trianoni diktátum igazságtalanságainak jóvátételében, valamint Magyarország közép-európai vezető szerepének visszaállításában. A több éves diplomáciai közeledés eredménye volt az 1925. évi magyar-olasz kereskedelmi egyezmény, majd Bethlen István miniszterelnök 1927. évi római látogatása, a magyar-olasz barátsági szerződés megkötése, később az 1935-ben aláírt magyar-olasz kulturális egyezmény. Az első Bethlen-látogatás alkalmával került sor a Római Magyar Akadémia megalapítására is, és ezzel az első olaszországi egyetemi magyar tanszék létrehozására is a Római Tudományegyetemen.

Villa Mirafiori, a római magyar tanszék székhelye

Magyar diákok Rómában

VIII. Bonifác pápa 1303. április 21-én, Róma városának „születésnapján” kibocsátott bullájában rendelkezett a római *studium generale*, azaz a római egyetem létrehozásáról. Az új egyetem alapítási ceremóniáján a bolognai egyetemen tanuló külföldi nemzeteket magyar diákok küldöttsége képviselte. A pápaság avignoni „rabsága” idején azonban elég nehezen indult el a római akadémiai élet, mely az igazi egyetemi rangot majd csak a XV. század végén érdemli ki, amikor a Sacra Rota működése a leghíresebb kánonjogász professzorokat csábítja a városba. Ekkor kezdődnek a magyar peregrinus diákok rendszeres római tanulmányai is a *Archiginnasió*ban, mely a XVI. században kapja meg a megtisztelő *La Sapienza* címet is. A magyar diákok római jelenléte az ellenreformáció idején lesz igazán jelentős, amikor a híres középkori egyetemektől a jezsuita rend kollégiumai veszik át az egyházi értelmiségiek képzését Olaszországban. A magyar diákok római képzésében legnagyobb szerepet betöltő

Miskolczi Gyula

Koltay-Kastner Jenő

Collegium Germanicum-Hungaricum 1580-ban alakult a német és a magyar kollégium egyesítésével. A máig működő német-magyar kollégiumnak köszönhető a XVII–XVIII. századi magyar vezető egyházi értelmiségiek, így a Pázmányt követő összes magyar primásérsek formálódása, a korabeli magyar kulturális és irodalmi megújulás és annak „olaszos” jellege. A kollégium magyar diákjai, köztük neves írók és költők, mint Káldi György vagy a római magyar gyónató Faludi Ferenc, egyaránt látogatták a Collegio Romano és a La Sapienza híres professzorainak előadásait, és a római irodalmi életben is részt vettek.

Új fejezet kezdődött a római egyetem történetében az olasz egység megteremtése után, majd még határozottabban az első világháborút követő időszakban. Ekkor a hagyományos egyetemi városok, Bologna, Padova, Pavia mellett egyre nagyobb kulturális jelentőséget kap az olasz főváros egyetemének fejlesztése. A húszas években kezdődik meg az új egyetemi város, a Città Universitaria felépítése a hajdani Pretoriánus-kaszárnya (Castro Pretorio) területén a San Lorenzo-bazilika tőszomszédságában. Az új épületegyüttesbe 1928-ban költözik át az egyetem, és ugyanebben az évben kezdődik el itt az egyetemi magyar oktatás is. Várady Imre egyetemi magántanár 1927-ben érkezett ki Rómába, hogy mint az 1920-ban alapított római Keleti Intézet (L'Istituto per l'Europa Orientale) tudományos kutatója anyagot gyűjtsön a magyar–olasz irodalmi kapcsolatok történetéről írandó monográfiájához, és mint az intézet tanára ő kezdte el a magyar nyelv oktatását olasz egyetemisták számára. Miután pedig Klebelsberg Kunó kezdeményezésére a magyar kormány 1927-ben megvásárolja a via Giulian a Borromini építette Falconieri palotát, hogy ott a Fraknoi-féle Történeti Intézet átköltöztetésével megalapítsa a Római Magyar Akadémiát, az új intézmény igazgató-kurátora, Gerevich Tibor professzor 1928-ban Várady Imrét bízta meg a magyar ösztöndíjasok számára létesített Collegium Hungaricum-részleg igazgatásával,

és egyúttal a római egyetemi magyar tanszék megszervezésével is. Várady Imre az 1927/28-as tanévben tart először órákat a római egyetemen, majd az egyetemi magyar nyelvoktatás céljaira magyar nyelvtankönyvet is ír (*Grammatica della lingua ungherese*, 1931). Az első római magyar tanszékvezető tanár kinevezésére az 1929/30. tanévben került sor: ekkor a magyar kulturális kormányzat Miskolczi Gyula professzort bízta meg a Római Magyar Akadémia igazgatásával és a római egyetemi tanszék vezetésével. Az 1935-ben megkötött magyar–olasz

Kardos Tibor

Szauder József

kulturális egyezmény véglegesítette azt a gyakorlatot, hogy a Római Magyar Akadémia mindenkori egyetemi tanár igazgatói oktassák a magyar irodalomtörténetet a római egyetemen (1935-ig Miskolczi Gyula, 1935–1940 között Koltay Kastner Jenő, 1940–1943 között Genthon István, 1947–1948-ban Kardos Tibor), és mellettük az akadémia titkára, Tóth László lassa el a nyelvtanári (lektori) teendőket. Időközben Várady Imre, miután a római Keleti Intézet kiadásában megjelentette kétkötetes nagymonográfiáját a magyar–olasz irodalmi kapcsolatok történetéről (*La letteratura ungherese e la sua influenza in Ungheria, I. Storia, II. Bibliografia*, Roma, L'Istituto per l'Europa Orientale 1933–1934), s előbb a szegedi, majd a kolozsvári egyetemi olasz tanszék vezetője lett, 1942-ben meghívást kapott a bolognai magyar tanszék vezetésére, s e tisztségéből vonult nyugdíjba 1962-ben.

A római egyetemi magyar tanszék története (1928–1979)

A római magyar tanszék a háborús évekig terjedő időszakban igen jelentősen fejlődött. Hála a magyar kulturális kormányzat segítségének, a magyar szeminárium mellett komoly, több ezres könyvtár létesült, és rendszeresen készültek doktori disszertációk a magyar irodalomtörténet és történettudomány köréből. A magyar szakos egyetemi hallgatók szívesen látogatták a Római Magyar Akadémia igazgatóinak és az ott élő ösztöndíjas kutatóknak (Gáldi László, Horváth Henrik, Huszti József, Kardos Tibor, Kerényi Károly, Waldapfel József) kultúrtörténeti kurzusait, illetve publikálták kutatási

Pázmány Péter (1570-1637)

eredményeiket a Római Magyar Akadémia 1935-től rendszeresen megjelentetett évkönyvében (*Annuario della R. Accademia d'Ungheria in Roma*). A római magyar tudományos élet a háború utolsó három évében szüneteltette működését, és ugyanennek a tudományos együttműködésnek a jegyében kezdte el kiküldetését Kardos Tibor professzor 1947 elején mint a Római Magyar Akadémia első háború utáni igazgatója és a római egyetem magyartanszék-vezető tanára. Kardos Tibor római működését különbözőképp lehet megítélni, hiszen Cs. Szabó Lászlóval szólva ekkor kezdődött meg errefelé is a politikai „boszorkányüldözés”, és vitathatatlan, hogy az új igazgató az új rendszer képviselője volt, és ezzel is érdemelte ki, hogy 1949. évi hazatérése után Szauder József professzor helyébe léphessen a pesti olasz tanszéken. De az is biztos, hogy ő volt a Római Magyar Akadémia utolsó tudós (nem hivatalnok) igazgatója. Rövid megbízatása alatt a Római Magyar Akadémia tudományos intézetként működött, neves tudósok (Fülep Lajos, Kerényi Károly, Lukács György, Szabolcsi Benke, Cs. Szabó László) és fiatal kutatók (Fogarasi Miklós, Frankl Róbert, Hanák Péter, Jászay Magda, Klaniczay Tibor, Óvári Miklós, Pásztor Lajos, Simó Jenő, Szauder József, Vayer Lajos) dolgozhattak falai között, és az akadémia épületét és a művészhatagot megtöltötték a háború megpróbáltatásai után békére, szépségre és alkotásra vágyó művészek, írók, festők, zenészek, a magyar kultúra kiválóságai, akiket Kardos Tibor Rómába hívott (Balázs Béla, Csorba Győző, Károlyi Amy, Lengyel Ba-

lázs, Lénárt Sándor, Nemes Nagy Ágnes, Ottlik Géza, Pilinszky János, Cs. Szabó László, Takács Gyula, Vas István, Weöres Sándor, Ferenczi Béni, Hajnal János, Szántó Piroska, Jámbor László, László Margit, Zathureczky Ede és sokan mások). A római egyetemen a magyaroktatást Kardos Tibor mellett továbbra is Tóth László akadémiai titkár látta el. Az akadémia kutatóinak és a római egyetem oktatóinak együttműködéséről igen szép tanúságot tesz a Kardos Tibor által megjelentetett *Janus Pannonius* folyóirat 1947. évi három száma, melyben a magyar szerzők munkái mellett kiváló olasz tudósok (Guido De Ruggero, Giacomo Debenedetti, Carlo Muscetta, Alberto Savinio, Gaetano Trombatore, Roman Vlad) tanulmányai, Folco Tempesti, Leonardo Sinisgalli és Paolo Santarcangeli műfordításai jelentek meg.

1948-ban, a magyarországi „fordulat éve” nyomán a római magyar kulturális életnek is vége szakadt. Kardos Tibort és az akadémia munkatársait hazarendelték, az intézmény két évtizeden át zárva tartotta kapuit. Ez egyúttal a római magyar tanszék működésének végét is jelentette. Igaz, a hazatérési utasításnak ellenszegülők, így Tóth László, Pásztor Lajos, Márkus István még egy ideig fenntartották a magyaroktatást Rómában, de a magyar állam az 1935. évi államközi szerződésre hivatkozva tiltakozott az ellen, hogy nem az általa kiküldött oktatók vezetik az „államszerződéses” római és padovai magyar tanszékeket. Ennek következtében az Olaszországban rekedt, ott menedéket kereső magyar tanárok más olasz egyetemeken próbálták szerencsét, és nekik köszönhető, hogy Olaszországban léteznek a legtöbb magyar tanszék. (Firenzében Pálinkás László, Milánóban Ruzicska Pál, Nápolyban Tóth László, Torinóban Paolo Santarcangeli alapított tanszéket a Várady Imre által vezetett bolognai magyar tanszék mellett.)

A római magyar tanszék újraalapítására csak húsz év múltán kerülhetett sor. 1965-ben az újonnan megkötött magyar–olasz kulturális egyezmény keretében – a Kulturális Kapcsolatok Intézete kezelésében – ismét megkezdhetette működését a Római Magyar Akadémia, a római és padovai egyetemre pedig a magyar állam vendégtanárokat küldhetett. Padovában Fábrián László, Sallay Géza, Fogarasi Miklós és Szabó Győző, Rómában 1965–1970 között Balázs János, 1970–1975-ben Szauder József, 1975–1979 között Klaniczay Tibor akadémikus töltötte be a vendégtanári funkciót, őt 1979 novemberében jelen tanulmány írója követte. A kiküldött oktatókat a magyar fél „vendégprofesszornak” titulálta, de tulajdonképpen a nyelvi lektor – korábban Tóth László

által végzett – feladatát látták el. Hiába voltak neves egyetemi tanárok, akadémikusok, nekik kellett megtartaniuk a magyar nyelvórákat, és emellett „megbízott előadói” szerepkörben – lektori fizetésért – olasz nyelven előadásokat is tarthattak. Ez a helyzet változott meg az 1980-ban érvénybe lépett új egyetemi törvény következtében, amikor is az összes egyetemi tanári állást egyetemi habilitációs pályázathoz kötötték. Így a római La Sapienza Tudományegyetemen a magyaroktatás tulajdonképpen csak 1980-tól folyik igazi tanszéki keretek között, élén állandó státusú habilitált tanárral, akinek munkáját lektor és finnugor nyelvész kolléga egészíti ki. (A padovai tanszék Szabó Győző hazatérése után jogilag megszűnt, bár az oktatás folyamatossága megmaradt, mert a magyar fél Dezső László nyelvészt küldte ki emeritus professzorként, az ő nyugdíjba vonulása óta pedig Danilo Gheno, a finnugor tanszék társult egyetemi tanára látja el a magyar irodalomtörténet oktatását.)

A rendszeres oktatásnak és a nagytekintélyű vendégprofesszoroknak köszönhetően számos jeles olasz hungarológus került ki a Római és a Padovai Egyetem diákjai közül. Balázs János professzor hajdani növendéke volt Angela Marcantonio, aki most Rómában a finnugor oktatás vezetője, Szauder József és Klaniczay Tibor keze alatt vált a magyar irodalom kiváló olasz szakemberévé Amedeo Di Francesco, a nápolyi Keleti Nyelvek Egyeteme magyar tanszékének megbecsült tanszékvezető professzora, a Nemzetközi Hungarológiai Társaság elnöke, illetve Roberto Ruspanti, az udinei magyar tanszék tanára, a magyar irodalom lelkes olaszországi népszerűsítője. Hasonlóképp a padovai vendégtanárok tanítványa volt Csillaghy András, az udinei magyar tanszék alapító tanszékvezető professzora és bölcsészkar dékánja, valamint a korábbi firenzei, ma padovai finnugor tanszékvezető, Danilo Gheno. Paolo Santarcangeli a hatvanas évek végén Torinóban alapított magyar tanszék, melyet volt tanítványa, Gianpiero Cavaglia, a magyar elbeszélő irodalom talán legkiválóbb külföldi szakértője vett át, akinek tragikusan korai halálát követően immár az ő tanítványa, a szintén kiváló műfordító, Bruno Ventavoli biztosítja a magyaroktatás folytonosságát. Bolognában a nyugdíjba vonult Várady Imre professzort szintén egy tanítvány, Guglielmo Capacchi professzor követte a magyar nyelv és irodalomtörténeti tanszék élén, tőle pedig az ő egykori diákja, az időközben finnugor tanszékvezetővé lett Carla Corradi Musi vette át a bolonjai magyar irodalomoktatás felügyeletét. A firenzei egyetemen Pálinkás László halála után egy évtizeden

Klaniczay Tibor

Padovában oktatott, később pedig a Római Magyar Akadémia igazgatója volt, és magam is Sallay Gézának és Szauder József professzoroknak köszönhetem a tudományos pályán való elindulásomat, Klaniczay Tibornak pedig a baráti bizalmat, amellyel négy év után, 34 éves koromban rám hagyta a római tanszék vezetését.

A római magyar tanszék tevékenysége (1980-2002)

A római magyar tanszéken jelenleg négy oktató tart órákat. A magyar irodalom- és kultúrtörténeti előadásokat tartó tanszékvezető mellett önálló vezetője van a finnugor nyelvészetnek (Dr. Angela Marcantonio), állandó státusú olasz lektor (Dr. Mihályi Melinda) látja el magyar nyelvoktatást, és immár két éve szerződéses oktatóként a tanszék volt diákja, Dr. Cinzia Franchi tartja a leíró nyelvészeti órákat. A magyar nyelvi és irodalomtörténeti tanszék 1981-ben – negyven év után – ismét önálló elhelyezést kapott a Modern Nyelvek és Irodalmak tanszékeit befogadó műemlék épületegyüttesben, a Villa Mirafioriban, ahol nagy kihagyás után elkezdődhetett a 1949-ben felszámolt magyar szeminárium könyvtárának felélesztése is. Jelenleg az idegen nyelvek és irodalmak kari könyvtárában körülbelül ötezerre tehető a magyar könyvek száma, ehhez jön hozzá a háború előtti magyar szemináriumnak az Egyetemi Könyvtárba (Biblioteca Alessandrina) beolvastott körülbelül háromezres anyaga. A kari kézikönyvtár polcain ott sorakoznak a legfontosabb hazai és külföldi magyar szépirodalmi és hungarológiai folyóiratok, a nyelvoktatást magyar anyagokkal jól felszerelt nyelvi laboratórium segíti. A diákok az első év után államközi egyezményben biztosított ösztöndíjjal vehetnek részt a Debreceni Nyári Egyetem kurzusain, szakdolgozatuk írásának elősegítésére hosszabb ösztöndíjakban részesülnek, illetve a Socrates/Erasmus európai program keretében teljes szemesztereket végezhetnek magyarországi egyetemeken.

1980 óta a római magyar szakon tanulmányaikat végzők összlétszáma körülbelül 25 fő, diákjaink az idegennyelv-szakosok és bölcsészhallgatók, főleg a történészek és összehasonlító irodalomtörténettel foglalkozók közül kerülnek ki. Évente átlagban három-négy doktori disszertáció készül a magyar irodalom és nyelvészet, illetve a magyar vonatkozású összehasonlító irodalomtörténeti tárgykörben. Több diákunk szerzett Magyarországon kandidátusi címet, illetve olaszországi Ph. D. fokozatot.

A római magyar tanszék életében az egyik legjelentősebb esemény volt, amikor 1985-ben megalakult az összes magyar szakkal rendelkező egyetemet összefogó Olaszországi Egyetemközi Hungarológiai Központ, amelynek évkönyveként 1986 óta rendszeresen megjelenik a *Rivista di Studi Ungheresi* című hungarológiai közlöny. A folyóirat alapítását az indokolta, hogy a két világháború közt megjelenő *Corvina* folyóiratnak és a Római Magyar Akadémia évkönyvének (*Annuario*) megszűnése óta fél évszázadig nem volt olyan tudományos orgánus Olaszországban, ahol a hungarológiai kutatásokkal foglalkozó kutatók megjelentethették volna új eredményeiket, és ahonnan a magyarságtudomány iránt érdeklődők tájékozódhattak volna a magyarországi és külföldi hungarológia jelentősebb eseményeiről, főbb kutatási irányairól. A római egyetemi magyar tanszék szerkesztésében megjelenő folyóirat olaszországi hungarológusok mellett közli neves olasz italianisták és történészek magyar vonatkozású tanulmányait, valamint elismert magyar és külföldi szerzők írásait. Ám a folyóirat alapításának legnagyobb eredményét és legfőbb értelmét abban láthatjuk, hogy általa a legújabb olasz hungarológus generáció, a római és más egyetemen végzett hallgatók lehetőséget kaptak első tudományos közleményeik publikálására. Olyannyira, hogy a 15. számot követően a lapot át is vették a római egyetemen végzett fiatal hungarológusok, 2002-ben már az ő szerkesztésükben jelent meg a *Rivista di Studi Ungheresi* új folyamának első száma, és ettől kezdve a lap kizárólag csak az Olaszországban végzett olasz fiatal kutatók magyarságtudományi írásait közli, a római tanszékvezető felelős kiadói felügyelete mellett.

A római magyar tanszék az oktatás mellett igen nagy fontosságot tulajdonít a rendszeres hungarológiai kutatómunka megszervezésének. Így 1981-től kezdve két évente tudományos konferenciákat rendez, előbb a többi olaszországi

magyar tanszékekkel és a Római Magyar Akadémiával együttműködve, majd a 13 olasz egyetem szerződésével létrehozott, római székhelyű Olaszországi Egyetemközi Központ égisze alatt. Az új olaszországi Hungarológiai Központ fő feladatának azt tartotta, hogy az olasz történész kollégák minél szélesebb körét bevonja az olaszországi hungarológiai kutatókba, így elsősorban történeti, illetve kultúrtörténeti kérdésekről rendezett tudományos konferenciákat a magyar és olasz történészek együttműködési megállapodása keretében.

Az olaszországi magyar tanszékek tanárai és a Hungarológiai Központ történészei egyaránt részt vettek az MTA és a velencei Cini Alapítvány közös kutatási programjában is, melynek keretében 1970 óta tudományos konferenciák során dolgozták fel a magyar–olasz művelődéstörténeti és irodalmi kapcsolatok ezeréves történetét. A kutatóprogram keretében eddig 11 konferencia anyaga jelent meg. Az olaszországi hungarológia legnagyobb tudományos rendezvénye az 1996-ban Rómában és Nápolyban rendezett IV. Hungarológiai Kongresszus volt. A magyar kultúra és a kereszténység témakörében rendezett nagyszabású tanácskozáson több mint hatszáz hungarológus vett részt a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság 36 tagországából. A kongresszust az olasz tudományos, kulturális és állami élet legjelentősebb személyiségei is megtisztelték részvételükkel, a kongresszus végén pedig II. János Pál pápa castelgandolfói rezidenciáján fogadta a kongresszus résztvevőit.

Romina Cinanni magyar szakos doktori vizsgája a Római Tudományegyetemen, 2003. április

A római magyar tanszék tanárai az oktatói és kutatói tevékenység mellett nem hanyagolják el a magyar irodalom olaszországi fordításának és népszerűsítésének ügyét sem. A tanszék közreműködésével jelentette meg a római Fahrenheit 451 könyvkiadó Janus Pannonius, Petőfi, Ady, József Attila és Radnóti Miklós verseit Gianni Toti olasz költő fordításában, hasonlóképp a római magyar tanszék felkérésére kezdte el fordítani József Attila és más magyar költők verseit a magyar származású neves olasz költő, Tomaso Kemény. Az ő versfordításainak felhasználásával jelent meg a római tanszék vezetőjének, e sorok írójának és volt diákjának, Nicoletta Ferrarinak kétszeres monográfiája József Attila költészetéről. Hasonlóképp a római tanszék gondozásában jelent meg Radnóti Miklós verseinek kétnyelvű kiadása a milánói költőnő, Bruna dell’Agnese fordításában, Melczer Tibor előszavával (Bulzoni, 1999). Az olaszországi egyetemi oktatás céljára jelentettük meg *Hét évszázad magyar költészetének* kétnyelvű válogatását Marta Dal Zuffo fordításában, és most van előkészületben a tanszéken egy kétnyelvű prózai antológia is, mely a XVI. századtól kezdve ad válogatást a magyar elbeszélő irodalom leghíresebb szövegeiből.

Mindent összevéve elégedettnek kellene lennünk, hiszen hála az elődök állhatatos és áldozatos munkájának, az utóbbi két és fél évtizedben a római magyar tanszék komoly eredményeket tudott felmutatni mind az egyetemi oktatás, mind a hungarológiai kutatómunka és a magyar irodalom és kultúra olaszországi terjesztése terén. Ugyanakkor sajnos más olaszországi magyar és "kis nyelvszakokhoz" hasonlóan a római magyar tanszék számára is komoly gondot jelent az új olasz egyetemi reform, mely mereven elválasztja a hagyományos bölcsészképzést az idegen nyelvek (és irodalmak) oktatásától. Ugyan a reformtervekben sem szűnik meg az irodalom és művelődéstörténet oktatásának lehetősége, de előtérbe kerül a nyelvi készségek (mediáció) fejlesztése. A római magyar tanszék hallgatói a négy év során szépen elsajátították a magyar nyelvet, de a nyelv számukra mindenekelőtt eszközt jelentett a magyar kultúra, történelem és irodalom megismerésére. Az új egyetemi reform a nyelvi készségek fejlesztésére teszi a fő hangsúlyt, de ezt is úgy, hogy a hat „nagy” nyelvet (angolt, franciát, németet, spanyolt, portugált, illetve kisebb mértékben az oroszot) teszi meg választható főszakokká, míg az úgynevezett kis nyelvek kiegészítő szakokká válnak. Nem is szólva arról, hogy az egyetemi reform következtében a nyelvoktatás különböző formáinak (fordító- és tolmácsolás stb.) előtérbe he-

lyezésével az oktatók kiválasztásakor ezentúl nem filológus-irodalomtörténészekre, hanem mindenekelőtt nyelvtanárookra lesz szükség. Félő, hogy a legtöbb egyetemen – ahogy ez már megtörtént Torinóban, Milánóban is – a filológus tanszékvezetők nyugállományba kerülését követően a karok meg sem hirdetik majd a megüresedett tanári állásokat, hanem ehelyett szerződéses tanárokkal oldják meg a kisebb nyelvek oktatását addig, amíg ezek iránt egyáltalán lesz még érdeklődés. Mindez egyelőre természetesen még csak fenyegetésként jelentkezik, de érdemes felkészülni rá. Esetleg gondolnunk kell arra is, hogy ha ez mégis bekövetkezne, ismét a külföldi magyar tudományos intézeteknek kell magukra vállalni a külföldi hungarológiai kutatások szervezését és a külföldi magyarságtudományi kutatók képzését, mint ahogy tették a múlt század első évtizedeiben. ■

A La Sapienza központi épülete